

Mustafoeva Dilafuruz Ibodullaevna

Navoiy viloyati tarixi va madaniyati davlat muzeyi bosh muhofizi

Annotatsiya: Ushbu mavzu xalqning tarixiy, madaniy va ma'naviy boyliklarini saqlab qolish, kelajak avlodlarga yetkazish hamda zamonaviy jamiyat uchun uning o'ziga xos qiymatini tahlil qilishga bag'ishlangan. Unda moddiy (tarixiy obidalar, arxitektura yodgorliklari) va nomoddiy (an'analar, urf-odatlar, kasb-hunarlar, og'zaki ijod) madaniy merosni asrab-avaylashning dolzarb muammolari, konsepsiyalari va strategik yo'nalishlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, saqlash jarayonlarida turizm, zamonaviy texnologiyalar (raqamlashtirish, 3D modellash), xalqaro hamkorlik (UNESCO) va davlat-xususiy sherikchilikning o'rni yoritiladi. Maqsad – madaniy merosni muhofaza qilishning huquqiy, institutsional asoslari va barqaror rivojlanishdagi ahamiyatini ko'rsatish.

Калит сўзлар: маданий мерос, сақлаш, номоддий мерос, тарихий обидалар, консервация, рақамлаштириш, туризм, қадриятлар, барқарор ривожланиш, unesco, архив, анъаналар, ҳуқуқий ҳимоя.

Аннотация: Данная тема посвящена анализу необходимости сохранения исторических, культурных и духовных ценностей народа, их передаче будущим поколениям, а также их уникальной значимости для современного общества. Рассматриваются актуальные проблемы, концепции и стратегические направления сохранения материального (исторические и архитектурные памятники) и нематериального (традиции, обычаи, ремесла, устное творчество) культурного наследия. Освещается роль туризма, современных технологий (оцифровка, 3D моделирование), международного сотрудничества (ЮНЕСКО) и государственно-частного партнерства в процессе сохранения. Цель — показать правовые, институциональные основы защиты культурного наследия и его значение для устойчивого развития.

Ключевые слова: культурное наследие, сохранение, нематериальное наследие, исторические памятники, реставрация, консервация, цифровизация, туризм, ценности, устойчивое развитие, юнеско, архив.

Abstract: This topic is dedicated to analyzing the necessity of preserving a nation's historical, cultural, and spiritual assets, transferring them to future generations, and their unique value for contemporary society. It examines current issues, concepts, and strategic directions for safeguarding both tangible (historical monuments, architectural sites) and intangible (traditions, customs, crafts, oral creation) cultural heritage. The role of tourism, modern technologies (digitization, 3D modeling), international cooperation (UNESCO), and public-private partnerships in the preservation process is highlighted. The goal is to demonstrate the legal and institutional frameworks for cultural heritage protection and its significance for sustainable development.

Keywords: *in english, cultural heritage, preservation, safeguarding, intangible heritage, historical monuments, restoration, conservation, digitization, tourism, values, sustainable development, unesco, archive, traditions, legal protection.*

Madaniy meros – bu har qanday xalqning o‘tmishidan qolgan bebaho boyligi, uning o‘ziga xosligi, milliy ruhi va tarixiy xotirasini o‘zida mujassam etgan asosi hisoblanadi. U insoniyat sivilizatsiyasining uzluksiz rivojlanishini ta’minlovchi ko‘prik vazifasini o‘taydi. Bu meros nafaqat moddiy obidalar (saroylar, masjidlar, muzey eksponatlari, arxitektura yodgorliklari), balki nomoddiy qadriyatlar (milliy an’analar, urf-odatlar, til, xalq og‘zaki ijodi, hunarmandchilik sirlari)ni ham o‘z ichiga oladi.

Asosiy dolzarblik

Bugungi globallashuv va shiddatli urbanizatsiya sharoitida madaniy merosga nisbatan tahdidlar tobora ortib bormoqda. Tabiiy ofatlar, inson omili, atrof-muhitning salbiy ta’siri va e’tiborsizlik kabi omillar bu noyob boyliklarning yo‘q bo‘lishiga yoki shikastlanishiga olib keladi. Shu bois, ularni saqlash va himoya qilish nafaqat madaniyat, balki iqtisodiy, ijtimoiy va ma’naviy barqarorlik masalasidir.

Mavzuning maqsadi

Madaniy merosni saqlashning huquqiy va institutsional asoslarini tahlil qilish.

Moddiy va nomoddiy merosni asrash bo‘yicha ilg‘or xalqaro tajriba va zamonaviy texnologiyalarning (raqamlashtirish, monitoring) imkoniyatlarini ko‘rsatib berish.

Ushbu qadriyatlarni targ‘ib qilish va ulardan turizm, ta’lim sohalarida oqilona foydalanish strategiyalarini belgilash.

Madaniy merosni saqlash – bu shunchaki o‘tmishni hurmat qilish emas, balki kelajakka kiritilgan eng muhim sarmoyadir. Uni himoya qilish barcha avlodlarning umumiy burchi bo‘lib qoladi.

Madaniy merosni saqlash bo‘yicha amalga oshiriladigan ishlar bir nechta fundamental yo‘nalishlarni qamrab oladi. Bu yo‘nalishlar moddiy va nomoddiy merosning o‘ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda farqlanadi.

1. Moddiy madaniy merosni asrash (Tangible Heritage)
 - A. Restavratsiya va konservatsiya
 - B. Monitoring va hujjatlashtirish
2. Nomoddiy madaniy merosni himoya qilish (Intangible Heritage)
 - A. Jonlantirish va uzatish
 - B. Hujjatlashtirish va arxivlashtirish
3. Xalqaro hamkorlik va huquqiy asoslar
4. Turizm va Barqaror rivojlanish

Madaniy merosni saqlash kompleks, tizimli yondashuvni talab qiladi. Bu konservatsiya, ta’lim, qonunchilik va xalqaro hamkorlik kabi bir necha ustunlarga asoslangan bo‘lishi lozim.

Madaniy merosni saqlash masalasi bugungi kunda har qachongidan ham dolzarb bo‘lib qolmoqda, chunki u millatning o‘zlik timsoli, uning tarixi va ma’naviy qadriyatlarining tirik ifodasidir. O‘tkazilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, bu jarayon

faqatgina texnik restavratsiya ishlari bilan cheklanib qolmay, balki keng ko‘lamli, tizimli va uzluksiz yondashuvni talab qiladi.

Kompleks yondashuv zarur: Moddiy (obidalar) va nomoddiy (an‘analar) merosni saqlashga doir strategiyalar bir-birini to‘ldirishi shart. Moddiy obidalarni konservatsiya qilish va raqamlashtirish, nomoddiy merosni esa ta‘lim, hunarmandchilik maktablari orqali jonlantirish va avlodlarga uzatish eng muhim yo‘nalishlardir.

Texnologiya va fan integratsiyasi: Zamonaviy texnologiyalar (3D skanerlash, GIS, doimiy monitoring) obidalariga minimal zarar yetkazgan holda ularning holatini baholash va ta‘mirlash ishlarini ilmiy asosda olib borish imkonini beradi.

Jamoatchilik ishtiroki: Merosni asrash faqat davlat organlarining vazifasi emas. Mahalliy aholini, ayniqsa yoshlarni bu jarayonga jalb qilish, ularning ongi va qalbida merosga nisbatan hurmat tuyg‘usini shakllantirish uning barqarorligini ta‘minlaydi.

Iqtisodiy ahamiyat: Madaniy merosni oqilona boshqarish va uni madaniy turizm orqali targ‘ib qilish hududlarning iqtisodiy rivojlanishiga xizmat qiladi, bu esa o‘z navbatida, merosni saqlash uchun qo‘shimcha mablag‘ manbaini yaratadi.

Madaniy merosni saqlash – bu o‘tmishga bo‘lgan minnatdorchilik va kelajak avlod oldidagi mas‘uliyatdir. Har bir g‘isht, har bir an‘ana zanjiri milliy o‘zlikning uzluksizligini ifodalaydi. Shu sababli, uning himoyasi barcha darajadagi – global tashkilotlardan tortib, har bir fuqarogacha bo‘lgan sa‘y-harakatlarni birlashtirishni talab qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. UNESCO. Butunjahon madaniy va tabiiy merosni muhofaza qilish to‘g‘risidagi Konvensiya. Parij, 1972 yil. (The World Heritage Convention).
2. UNESCO. Nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish to‘g‘risidagi Konvensiya. Parij, 2003 yil. (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage).
3. UNESCO. Gaaga Konvensiyasi: Qurolli mojarolar ro‘y berganda madaniy boyliklarni himoya qilish to‘g‘risidagi Konvensiya. Gaaga, 1954 yil.
4. ICOMOS (Xalqaro Yodgorliklar va Tarixiy Joylar Kengashi). Venesiyadagi Xartiya: Tarixiy yodgorliklar va joylarni asrash va restavratsiya qilish bo‘yicha Xalqaro Xartiya. Venetsiya, 1964 yil.